

L'HIVERN AL BRODAT DE LA NOVA CREACIÓ DE GIRONA¹

RAMON GALDON I GARCIA

Anem a treballar l'hivern, la seva iconografia, d'acord amb la tradició de l'Església hispana. Es tracta d'un home², vestit amb un mantell o capa vermella amb unes taques de color blanc distribuïdes uniformement. A sota, un vestit verd-blau fins als peus. L'home porta barba rogenca i al cap té Segueix -encara es veu avui- una cinta o corona. Està assegut en un escó sense espatllera o, possiblement, es tracta d'un escambell. Davant seu té un recipient, un braser, amb foc. Dalt del requadre, es veuen perfectament dos vents, representats per uns caps que bufen. Aquests dos vents indiquen el fred i la gelor, amb què la figura representada viu a l'hivern. Un home al bell mig de dos vents enfrontats.

Mn. Calzada diu que Claudi Girbal va veure, al seu temps, al s. XIX, escrit a la *Iconografia de l'Hivern, Gelus i Frigus (Gel i Fred)*, que avui no poden llegir-se. També diu que es pot llegir, aproximant-se molt, la paraula *Calefaciens* (escalfant-se). Si acceptem el testimoni aportat per Mn. Calzada, a part del personatge central que hem descrit, tenim els següents elements: *Gel* i *Fred*, als quals podem afegir *Foc* sortint del braser, i a més dos *Vents*.

Del *Gelus* i la *Nive* en parla Isidor de Sevilla tot relacionant el temps dolent de l'hivern amb la condició humana, com a formant part de l'any de gràcia del Senyor³. Respecte de la neu, cita Ambròs de Milà, qui diu com les

¹ Aquesta comunicació és un resum de l'apartat, "L'Hivern", del nostre treball: "EL Brodat de la Creació de Girona" (en curs de publicació).

² No és una dona com repetidament diu Mn. Calzada. Veure: CALZADA, JOSEP. *El mosaic de la sinagoga de Beth-Alfa i el Tapís de la Creació de la Catedral de Girona*. Girona, *REVISTA DE GIRONA*, 92 (1980) Pàg. 188.

³ ISIDOR DE SEVILLA. *De natura rerum*, VI, 1-3.

aigües gelades es converteixen en neu pels aires gelats, pels vents gelats⁴, i el gel es produeix de forma anàloga a la neu, ja que les aigües s'endureixen sota els rigors dels vents. El glaç, el gel, “*es correspon a la duresa de la incredulitat, glaçada per l'encarcarament de la iniquitat, mentre la neu són els no creients, freds com el glaç, inerts, immersos en el més profund de la perdició espiritual per l'embotiment del seu esperit*”. Però no és l'única significació, Isidor en dóna una altra: els homes que tenen el seu fervor fred, gelat, malgrat puguin guardar la blancor de la seva puresa baptismal, però no cremen amb l'esperit de caritat, són com la neu⁵.

Aquest és el contingut donat per Isidor de Sevilla respecte de dos elements característics de l'hivern, presents a la iconografia d'aquesta estació. Aquest contingut, però, Isidor l'ha rebut de l'experiència del cristianisme hispànic.

Gregori d'Elvira (s. IV), explica com la fe es poleix i s'aferma dins de la tribulació, és a dir, durant l'hivern: “*No hi ha cap dubte, l'hivern té un doble significat: que estem en l'agror i el rigor de l'hivern o que és temps de sembrar per l'ocasió favorable de les pluges; i per això, quan anomena l'hivern (l'autor del Càntic dels Càntics) porta a recordar el temps del món actual, car també el Verb de Déu, com llavor de justícia, és sembrat en aquest món pels profetes i els apòstols o pels sacerdots, i és regat, com per pluja celestial, amb una predicació constant, per poder produir un fruit del cent, del seixanta i del trenta per un (Mt 13,8). L'aspror i el rigor de l'hivern es refereix a la injúria de la persecució que tots els sants suporten tot sovint en el món, com diu el Salvador a l'Evangelí: “És necessari que entrem en el regne de Déu a través de moltes tribulacions”*. El temps hivernal és per a Gregori d'Elvira el temps d'escoltar la paraula tal com diu Moisès al Deuteronomi 32,1-3, “... *que la terra escolti les paraules de la meva boca, sigui esperada com la pluja la meva doctrina i descendeixin com una rosada les meves paraules, com pluja sobre l'herba i com neu sobre la palla, car vaig invocar el nom del Senyor*”⁶.

Els autors del Brodat desenvolupen del vent del nord una significació rebuda d'Isidor de Sevilla. Isidor de Sevilla esmenta la constel·lació d'Orió, com

⁴ ISIDOR DE SEVILLA. *De natura rerum*, XXXIV, 1.

⁵ ISIDOR DE SEVILLA. *De natura rerum*, XXXV, 1-2.
GREGORI EL GRAN. *Moralia in Job*. MIGNE. Pl 76, columna 497 c.

⁶ GREGORI D'ELVIRA. *In Canticum Canticozum*. IV, 13-14.

a lloc d'inici de les tempestes d'hivern, però que és també un signe dels temps dels màrtirs. Què diu concretament Isidor? Res que ens porti a una lectura astrològica, tot el contrari: “*Hi ha l'estrella Orió. Aquest Orió troba el seu nom a l'espasa: Els llatins li diuen “el planeta degollador” (Iugula); constel·lació armada, com es veu, i terrible per la llum de les estrelles. És molt difícil no tenir-la present, senzillament per atreure sobre d'ella, per la seva resplendor brillant, fins i tot, la mirada dels més inexperts. Aquestes estrelles en aixecar-se al cor mateix de l'hivern, provoquen pluges i tempestes i trastornen les terres i els mars*”. Les estrelles d'aquesta constel·lació, continua explicant, simbolitzen els màrtirs, ja que igual que neixen les estrelles en el cel a l'estació d'hivern, els màrtirs apareixen en l'Església al temps de les persecucions. Quan surten les estrelles d'Orió, la mar i la terra esdevenen revoltats; per això és als temps hivernals quan arriben els màrtirs i el cor dels mundans i dels incrèduls és mogut per la tempesta. El temps de persecucions són els temps hivernals de l'Església⁷.

Dels continguts teològics presents als texts d'Isidor de Sevilla i alguns d'ells al Brodat, n'explicarem dos. La pluja celestial no és altre que el Sant Esperit. Aquesta lectura la fa també Ireneu de Lió, quan explica com el Senyor narra la creació d'Adam i ho fa amb els seus actes: les dues mans i el llim sortit de la pols i les Aigües Primordials. La mateixa potència que de la terra en va fer sortir el llim per crear Adam, és la mateixa potència que barrejada amb la pols és de nou llim per obrir els ulls del cec⁸ (Jn 9,6), per a Ireneu de Lió aquesta potència, aquesta “*superna voluntaria pluvia*” és el Sant Esperit⁹. El segon contingut surt a *per poder produir un fruit del cent, del seixanta i del trenta per un* (Mt 13,8). Gregori d'Elvira relaciona aquest text de Mateu i el de Joan 14, 2, on es diu que la Casa del Pare té diferents estances, ho fa al seu *De Arca Noe* explicant el significat dels seus tres nivells: els que fructifiquen el cent per un reben lloc al Cel, els que seixanta per un, reben el Paradís, els que ho fan un trenta per un, reben la Nova Terra¹⁰. Aquest contingut és el que

⁷ ISIDOR DE SEVILLA. *De natura rerum*, VII, 6; XXVI, 8-9.

⁸ IRENEU DE LIÓ. *Adversus Haereses*, V, 15, 2.
 Devem aquesta cita a ORBE. ANTONIO. *Antropología de San Ireneo*. Pàg. 58-59. Madrid .BAC. 1997.

⁹ IRENEU DE LIÓ. *Adversus Haereses*, III, 17, 2.
 Devem aquesta cita a ORBE. ANTONIO. *Antropología de San Ireneo*. Pàg. 58-59. Madrid .BAC. 1997.

¹⁰ ORBE, ANTONIO *Las tres moradas de la casa paterna. De S. Ireneo a Gregorio de Elvira*. Pàg. 86-87. DIAKONÍA. PÍSTEOS (Miscelánea de Aldama).

permet parlar de Nova Creació. La presència del Sant Esperit no és limitada a la Creació, també és present a la Nova Creació de la Humanitat, com la guarició del cec a l'evangeli de Joan l'anuncia i la Pentecosta l'inicia.

A la iconografia de l'hivern tenim cinc elements: fred i neu, foc, vents i gel o calamarsa; hem de pensar en l'existència d'un text, com a base d'aquesta iconografia. Un text que ens doni l'entrada necessària per a la comprensió del que ens volen dir, més enllà de la descripció "física" d'una estació o de la iconografia.

En efecte, aquest cinc elements els trobem tots junts al salm 148. La seva presència, a la salmòdia, dins un cant de lloança al Creador, ens indica que els elements no són quelcom "negatiu" o "dolent", més aviat ens trobem davant l'afirmació que els elements, creats per Déu, acompleixen en perfecte ordre i harmonia allò per què van ser creats. És una lloança al Senyor de l'Univers, es demana als àngels, al Sol i la Lluna, a totes les estrelles i la llum, els cels dels cels i les aigües que són sobre dels cels, que sigui lloat el seu Nom, car quan ell ha parlat, tot ha estat fet, ho ha manat i van ser creats, els ha establert eternament, pels segles dels segles, i els ha donat lleis que no trenaran. Es correspon als tres primers dies de la Creació, però el salm inicia de nou la petició de lloança al Creador i ho demana així: "*Lloeu el Senyor al si de la terra, dracs i tots els abismes. Foc i calamarsa, la neu, el glaç, vents i tempestes, vosaltres que acompliu la seva paraula*"¹¹.

Aquest salm ens parla de tota la Creació i, concretament, de l'hivern, especialment si sabem que a Palestina l'any es dividia únicament en dues estacions, estiu i hivern, i que aquest darrer és, també, el període de pluges, que fan possible les collites dels cereals a l'estiu i dels fruits abans del nou hivern. Per això continua el v. 9 dient que lloïn el Senyor: "*Muntanyes i turons, arbres fruiters i tots els cedres*". I per cedres, hem de llegir homes o Humanitat, hem de llegir una referència al just fort i constant (Sl 92, 13-16) o com el Messies, el Déu Home, esdevindrà un cedre majestuós on s'aixoplugaran els ocells de tota mena (Ez 17, 22-24). I amb la imatge dels ocells cercant aixopluc al cedre, tornem a trobar la Humanitat que és la que s'aixoplugarà a les branques del cedre, és a dir, a l'Església, cos del Verb encarnat.

Així doncs, ens estan parlant d'un altre hivern, que no és el correspo-

¹¹ La VULGATA, diu: "*Ignis, grando, nix, glacies, spiritus procellarum, quae faciunt verbum eius*".

nent a l'estacional, però és un hivern on també viu l'home. A aquest hivern li són aplicables les significacions de l'hivern estacional, els elements que acabem d'esmentar: **gel o calamarsa i fred, foc i feu, i vents**. Els continguts d'aquest altre hivern són aquells que ens expliquen, com anirem explicant, els textos de Gregori d'Elvira i més tard, els de Leandre i Isidor de Sevilla.

LA SIGNIFICACIÓ DE L'HIVERN, COM A HIVERN DE LA HUMANITAT, ALS ESCRIPTORS CRISTIANS DE L'ESGLÉSIA HISPANA.

La transmissió de la tradició respecte a l'hivern, la trobem als textos de Gregori d'Elvira, Just d'Urgell, Leandre i Isidor de Sevilla.

Es tracta, en el cas de Gregori d'Elvira, del seu Comentari al Càntic dels Càntics¹². Allí diu com la duresa de l'hivern i el rigor de les injúries i persecucions han acabat. A l'hivern, les tribulacions, els neguits, han sovintejat, com ho ha fet pluja, és a dir, la revelació progressiva durant l'hivern de la Humanitat, ha caigut com la pluja (el Sant Esperit) i, arribat el bon temps, sorgeixen les flors dels sepulcres on són els cossos dels sants... Per a Gregori d'Elvira l'hivern té una doble significació, durant l'hivern estem dins l'aspror i el seu rigor, però també és un bon temps per sembrar per a l'ocasió favorable de les pluges i, com hem explicat, aquesta pluja celeste fa créixer les llavors sembrades pel Sant Esperit.

Just d'Urgell, al seu Comentari al Càntic dels Càntics, diu que la Veu, la *Vox dilecti mei*, és la veu de Jesucrist, aquella veu que ve l'hora quan "... *els morts sentiran la veu del Fill de Déu, i els qui l'hauran escoltada viuran*" (Jn 5, 25) i, tot seguit, dins aquest context diu que les tribulacions han passat, l'hivern ha passat, les temptacions i les persecucions dels pagans han acabat i han aparegut les flors a la terra. Les flors, aquí, com abans al text de Gregori d'Elvira, són les virtuts dels sants, els màrtirs de les persecucions paganes¹³.

Leandre de Sevilla diu quelcom que ens recordarà els dos texts anteriors i, per tant, els elements de la iconografia de l'hivern: "... *laetare ergo in domino eo quod non sis fraudata desiderio tuo. Nam quos tanto tempore gemitu teste et oratione continua concepisti... nunc post glacies hiemis, post*

¹² GREGORI D'ELVIRA. *Corpus Christianorum, serie Latina*, 69, 202-203.

¹³ JUST D'URGELL. *In Canticum Canticorum*. MIGNE. Pl. 67, col. 971.

duritiam frigoris, post austeritatem nivis, velut iucunditatem agrorum frugem et laetos verni flores vel adritentes vinearum stipitibus..."¹⁴.

Al Comentari del Càntic, atribuït a Isidor de Sevilla, es diu: "*Jam enim hiems transiit, imber abiit, et recessit. Jam frigus infidelitatis, et imber iniquitatis recesserunt, quae totum orbem usque ad tempus Dominicae incarnationis tegebant...*"¹⁵. Amb aquest text fem un pas endavant vers la comprensió de l'hivern: el fred de la infidelitat, l'hivern de la iniquitat han retrocedit, infidelitat i iniquitat cobrien tot el temps del món fins a l'encarnació del Verb. Es tracta d'explicar la comprensió que els cristians tenien de l'hivern com a un període de la història de la Humanitat, de l'ús de l'hivern com a estació, per il·lustrar un contingut propi de la relació de la Humanitat, i de cada home, amb Déu.

Tenim doncs els continguts de l'hivern als textos de Gregori d'Elvira, Just d'Urgell i més tard a Leandre i Isidor de Sevilla. Aquests continguts són els expressats a la iconografia del Brodat de la Nova Creació de la catedral de Girona.

Un rei de Judà, primera significació de l'hivern al Brodat de Girona.

Iniciem l'exposició per explicar la peculiar forma de vestir del personatge, que és l'únic dels homes representats al Brodat que porta túnica i capa, i una cinta al cap. Tots els altres personatges del Brodat són gent molt senzilla: els vestits es corresponen a qui treballa i viu de la terra. El seu mantell vermell té, però, unes volves de neu o unes taques blanques. Va ben vestit, és l'únic assegut i el seu seient té una certa categoria, és de color blau fosc amb unes taques vermelloses; la seva forma a la part posterior i la superior, fan la impressió de ser un coixí, la lleugera inclinació que té en direcció avall, fruit del pes de la persona asseguda, té una forma del tot diferent d'aquest mateix seient en relació a la seva base de fusta, que és tota recta.

Un personatge assegut vora del foc, significant l'hivern. La iconografia de l'hivern ens parla dels dos hiverns: de l'estacional i de l'hivern de la Humanitat. És en un text del profeta Jeremies on ens explica qui és aquest per-

¹⁴ LEANDRE DE SEVILLA. *Homilia* 141, 15-23.

¹⁵ ISIDOR DE SEVILLA. *In Canticum Canticorum*. MIGNE. PL, 83, col. 1121.

sonatge, és ell qui forneix el contingut de l'hivern, de l'estació de l'hivern dins de la història de la Humanitat, tal com l'explica el Brodat de Girona:

“El rei era assegut, al palau d'hivern. Era el novè mes i el foc d'un brasero cremava davant d'ell” (Jr 36, 22)¹⁶.

Es tracta, doncs, de Joiaquim, fill de Josies i rei de Judà. Diguem que el mes novè correspon a novembre o desembre del calendari jueu de l'època de Jeremies. És lògic que es trobi al palau d'hivern, assegut, escalfant-se davant un brasero, mentre els elements hivernals, neu, fred, gel, vents, calamarsa, cauen i belluguen el món. Un hivern, com veurem, que recorda l'hivern de la Humanitat respecte de Déu, un hivern de la Humanitat en què es posa l'esperança en tot, menys en Déu. Un hivern, també, respecte de les dones i homes que viuen dins la Tarraconense als s. X-XI. Una Tarraconense dividida, separada del regne del qual ha format part i de l'església de la qual ha estat part molt important, envaïda i assetjada per un poble amb una religió estranya i, a la vegada, governada per uns senyors de la guerra, per uns comtes dubtosos en l'establiment de les seves aliances, d'aliar-se amb qui és al nord, del qual és súbdit, o amb l'invasor del sud, a qui ha promès obediència i fidelitat. Uns comtes més disposats a confiar en les aliances que en Déu.

D'aquests comportaments, no era gaire difícil cercar exemples a l'A.T. i prendre'ls d'exemple per comprendre l'actitud dels senyors de la guerra, dels comtes de les terres del nord i del que havia succeït i del que encara s'esdevenia i quines eren les causes que motivaven tot plegat. En els fets de Joiaquim en tenien un, d'exemple.

LA PROCLAMACIÓ DE L'ALIANÇA PEL REI JOSIES.

Jeremies comença a profetitzar a l'any 526, especialment a Jerusalem. Els oracles dits per Jeremies en el temps de Josies i del seu fill Joiaquim ens explicaran què succeeix o què fa Joiaquim, assegut i amb un brasero encès davant seu, al seu palau d'hivern, el mes novè, el mes de novembre o desembre.

¹⁶ La desena edició de la Vulgata de Colunga-Turrado, diu: *“Rex autem sedebat in domo hie-mali, in mense nono, et posita erat arula coram eo plena prunis”*. La Bíblia de Jerusalén. 1996 tradueix de l'edició francesa de 1973 editada per Cerf, així: *“El rey estaba instalado en la casa de invierno -era en el mes noveno-, con un brasero delante encendido”*. La versió que donem es correspon a l'edició de: STEIMANN, J. *Le Prophète Jérémie*. LECTIO DIVINA, 9. Pàg. 187. París. Ed. CERF. 1959.

El regne de David ha estat dividit en Israel i Judà. Sota Oixea, Israel és conquerit i els seus habitants, deportats, l'any 724 a.d. J-C.; el rei d'Assíria va envair tot el país, va atacar Samària, la va assetjar durant tres anys i la va conquerir. La conquesta i la deportació es corresponen al fet que Oixea, rei d'Israel, era tributari d'Assíria, però no havia pagat el tribut anyal i havia adreçat missatges al faraó d'Egipte. El llibre 4Re afegeix que els habitants d'Israel: “*adoraven altres déus, havien pecat contra el Senyor, el seu Déu...*”, havien esdevingut idòlatres. El que els ha succeït, conquesta pels assiris i deportació, és causat per haver ofès el seu Déu i únic Senyor.

A Judà, els antecessors de Josies són: Manassès (699 –644 a.d. J-C), qui consagra altars a Baal, als astres i planta un bosquet sagrat; l'ídol per al bosquet sagrat, l'instal·la als dos aïres del temple de Jerusalem... (4Re 21,1 i ss). El seu fill Amon (644-640 a.d. J-C) va seguir el camí del seu pare (4Re 21,21-22). El succeeix Josies (640-609 a.d. J-C). Té vuit anys, seu al tron i “*va regnar trenta-un anys, va plaure el Senyor i va seguir en tot els camins de David el seu pare, sense desviar-se'n ni a dreta ni a esquerra*” (4Re 22,1-2).

Josies, rei de Judà, es revolta contra Assíria (627-626), que és la potència dominadora; Senaquerib havia conquerit part del territori de Judà. Nínive és conquerida per Sin-shar-iskkun, però tot seguit perd el tron de Babilònia a mans de Nabucodonosor. Els medes arribats de les muntanyes iranianes entren al Tigris. Ciaxares destrueix la ciutat de Nínive l'any 612 i s'acaba l'hegemonia assíria a la zona. A partir del 605 és Nabucodonosor qui exerceix el seu domini, i dins d'aquest es troba Palestina.

Aquest és el context on es produeix la reforma política i religiosa de Josies. L'any 622 és proclamat per Josies, amb tota solemnitat, el Deuteronomi, el Llibre de l'Aliança, com a Llei de l'Estat. Josies convoca els ancians, puja al temple amb tot Jerusalem i fa proclamar davant de tots el Llibre de l'Aliança trobat al mateix temple. Renova l'aliança amb el Senyor i fa que el poble renovi aquesta aliança amb el Déu dels seus pares i, conseqüentment, suprimeix totes les pràctiques idolàtriques. Aquest acte culminarà amb la celebració de la Pasqua (4Re 23,1, i ss.). Josies fa treure tots els ídols del temple, destrueix el culte dels boscos sagrats i el culte als astres, promoguts per Manassès. L'esperança que obre aquest fet, té ressò al text de Jeremies (Jr 32, 3-6). El profeta espera una conversió, el retorn d'Israel a l'aliança amb el Senyor, la verge d'Israel, serà construïda de nou, la vinya serà plantada de nou. En aquest text és explicada l'esperança de la unificació dels dos regnes, el de Judà i el d'Israel, en un únic poble (Jr 31,3 i ss). Es tracta d'una reforma

feta pel rei, els sacerdots i els levites... però, com veurem després, no arrela en el poble, que es manté en la idolatria.

Josies és assassinat, i el seu fill Joiaquim esdevé rei gràcies al faraó d'Egipte. Joiaquim tolera el restabliment dels cultes pagans (Jr 7,31). Jeremies diu quelcom molt important: els ídols no són únicament els fets de pedra o metalls, ho és tot allò que dóna, aparentment, seguretat: reialesa, tresors, llei, (Jr 5, 17; 7, 4.8. 14), fins i tot, la seguretat dels escribes en si mateixos (Jr 8, 8-10). És necessari comprendre que Jeremies predica que tot el que succeirà, tot allò que passarà d'acord amb les profecies, és ensenyament per poder comprendre que només el coneixement del Senyor és el que dóna seguretat (Jr 2,8; 5, 4 i ss; 4, 22 i ss; 10, 25).

Joiaquim tornà a permetre els cultes idolàtrics. Després de la reforma de Josies, els habitants de Judà i Jerusalem havien caigut en la idolatria acompanyant els seus reis, els seus prínceps, els seus sacerdots, els seus profetes, tots caiguts en la pitjor de les transgressions: la idolatria. Jeremies diu al rei Joiaquim de Judà: *“El teu enterrament serà el d'un ase, arrossegat i llançat fora de les portes de Jerusalem”* (Jr 22, 19). Si hom coneix la cura ritual amb què eren i són enterrats els jueus, una profecia com aquesta havia de ser esporàdica.

El retorn a la idolatria trenca l'aliança amb Déu, i la seva conseqüència és l'entrada de l'enemic pel nord, envaint el territori de Judà (Jr 9, 9-21). Al sud, les intrigues d'Egipte també fan perillar Judà, ja que el faraó pressiona el rei de Judà perquè es rebel·li contra els pobles del nord, a qui Judà ha promès fidelitat. Jeremies veu com Judà torna a confiar en Egipte, en lloc de mantenir la paraula donada a Déu, quan proclamà l'aliança. Per això Jeremies torna a fer un intent d'explicar la neciesa dels cultes a les estrelles, al Sol, la Lluna... El Déu d'Israel en canvi és un Déu veritable, viu, etern... Quan parla, la terra tremola. És en el Déu d'Israel en qui ha de dipositar la seva aliança. Els reis de Judà, com veurem, prefereixen trencar la seva paraula, venjar-se, fer la guerra, portar el dolor a les cases i els fills als peus de les mares.

LA LECTURA DE LES PROFECIES DE JEREMIES PEL REI JOIAQUIM.

L'any 605 a. JC, Joiaquim acaba de sotmetre's a Nabucodonosor i està en un moment tranquil. És aquest any quan el Senyor diu a Jeremies que agafi un rotlle i escrigui tot allò que ha dit durant el regnat de Josies fins al dia d'a-

vui, sota Joiaquim: *“Pren un rotlle i escriu-hi... Per si la casa de Judà, s’as-sabenta de tot el mal que he pensat fer-li, de forma que cadascú es converteixi del mal camí i aleshores els perdonaria la seva culpa i el seu pecat”* (Jr 36, 3).

Jeremies no pot entrar al temple, perquè el rei el cerca per empresonar-lo, i encarrega a Baruc la lectura de tot el que ha profetitzat sobre la perdició de Joiaquim, Judà i Jerusalem... Baruc llegeix les profecies al temple, a la Porta Nova del Temple, precisament un dia de dejuni de tot el poble que se celebrava el mes novè (entre novembre i desembre). Miquees escolta el text i marxa corrents a palau, troba reunits els caps del rei i explica el que ha escoltat. Aquests cerquen Baruc i li fan llegir de nou el text de Jeremies. L’escolten, pregunten com ha escrit totes aquestes coses, Baruc diu que ell ha escrit el que dictava Jeremies. Són aconsellats ell i Jeremies d’amagar-se, i aleshores: *“Jehudí el va llegir (el rotlle) en presència del rei i de tots els prohoms que estaven drets envoltant-lo. Era el mes novè: el rei s’estava al palau d’hivern i tenia el braser encès al seu davant”*.

Joiaquim, que ha tornat a permetre el culte idolàtric, ha trencat de nou l’aliança, escolta les profecies de Jeremies, un dia d’hivern, al seu palau, assegut davant d’un braser, i: *“Cada vegada que Jehudí acabava de llegir tres o quatre fulles del rotlle, el rei, amb el ganivet de l’escrivà, tallava el bocí llegit i el tirava al foc del braser; fins acabar amb tot el rotlle en el foc del braser”*. Està molt clar que Joiaquim no vol escoltar, simplement crema el rotlle, el fa servir per escalfar-se, *“Calefaciens”*. Mn. Calzada ens deia que havia llegit aquí, a la iconografia de l’hivern, *“Calefaciens”*.

Anem a explicar el significat de les “taques” blanques del seu mantell. A Ex, 4, 6 li és manat a Moisès de posar-se la mà al pit: *“Ell ho va fer així i, quan la va treure, era plena de lepra, blanca com la neu”*. A Lv 13, 1 i ss. el color blanc serveix per detectar la lepra en l’home¹⁷; a Nm 12, 10 quan Aaron i Maria critiquen Moisès, Déu s’allunya de la tenda, Maria apareix tota blanca com la neu, coberta de lepra. A 4Re 5, 27 el servent d’Eliseu després d’enganyar Naaman, que ha estat curat de la lepra, demanant-li plata i roba i tot seguit de mentir a Eliseu, *“...va sortir leprós de la presència d’Eliseu, blanc com la neu”*. La lepra és significada pel color blanc, i la lepra acompanya el que s’allunya de Déu; allunyar-se de Déu és caure en la idolatria.

¹⁷ ISIDOR DE SEVILLA, *Etimologies*, IV, 8, 10-11.

Però la lepra significada a l'hivern supera l'aplicació a un sol home, correspon a tot un poble. Sant Ambròs de Milà, quan comenta la guarició de l'home ple de lepra diu: “*Amb raó no indica en aquesta curació del leprós cap lloc, per ensenyar que no ha estat la gent d'una ciutat especial, sinó els pobles de l'univers els que han estat curats*”. Així com per la guarició d'un únic leprós és significada la guarició de la Humanitat i de tot l'univers, també la representació d'un rei leprós el significa a ell i al seu poble. I afegeix: “... *Doncs si la paraula és el remei de la lepra, el menyspreu de la paraula és, amb raó, la lepra de l'ànima*”¹⁸. Aquesta és l'actitud de Joiaquim davant de les paraules de Jeremies. I aquest és el motiu de tenir “neu” o “taques blanques” el mantell de l'home assegut davant del braser encès: és rei d'un poble i el poble el segueix, tots dos han rebutjat la Paraula de Déu i han contret la lepra de l'ànima.

Joiaquim s'aliarà amb Egipte, però Nabucodonosor, havent vençut l'exèrcit egipci, assetjarà Jerusalem. Joiaquim mort, el seu fill Jeconies el succeeix i, assetjat, es rendeix a Nabucodonosor. Ell i deu mil jueus són deportats a Babilònia.

Per als autors del Brodat, la persona històrica de Josies els permetia il·lustrar quelcom succeït de nou i conegut per ells: la proclamació de Recared de la fe ortodoxa, i la fi de l'arrianisme, es correspon a la proclamació de l'aliança feta per Josies. Joiaquim, trencant l'aliança amb Déu, retorna a la idolatria i trenca el seu vassallatge, la paraula donada, estableix aliances amb Egipte. I tot això succeeix amb el reialme de David dividit, amb Israel ja perdut i vivint sota el jou de pobles estrangers i idòlatres. Ens cal trobar, doncs l'altre extrem, i aquest és el rei Wititza, i els fets posteriors a la seva mort.

I finalment diguem que, l'*In Danielelem* de Jeroni que figura complet al Còdex de Girona i al de la Seu d'Urgell, comença així: “*Anno tertio regni Ioachim regis Iudae, venit Nabuchodonosor rex Babylonis Hierusalem, et obsedit eam...*”¹⁹, exactament com comença el Llibre de Daniel: “*L'any tercer del regnat de Joiaquim, rei de Judà, Nabucodonosor, rei de Babilònia, va anar a Jerusalem i la va assetjar*” (Dn 1, 1). Però es tracta del fill de Joiaquim, es tracta de Joiaquim-Jeconies (4Re 24, 10-17). Les obres de Joiaquim i el poble d'Israel, porten en temps del seu fill Joiaquim-Jeconies a la primera deportació a Babilònia, a la prova de viure entre idòlatres.

¹⁸ AMBRÓS DE MILÀ. *Expositio Evangelii secundum Lucam*. V, 1; 5.

¹⁹ JERONI. *In Danielelem*, I, 1

UN REI VISIGOT, LA SEGONA SIGNIFICACIÓ DE L'HIVERN.

El que hem dit de Joiaquim i un cert coneixement dels darrers anys de la monarquia goda, ha d'haver permès una lectura, en la qual ha anat fluint en paral·lel el poc o molt que ens ha arribat de la història a partir de la conversió de l'arrià Recared al III Concili de Toledo i que conclou amb Wititza. Llegir la història de Josies, i venir a la memòria Recared és quelcom que hom pot haver fet de forma natural. Josies proclamant l'aliança, renovant l'aliança amb el Senyor, recorda Recared després d'un període on un poble heretge ha governat sobre dels hispanoromans cristians, que no són la majoria dels habitants d'Hispania. Significa la fi d'un període idolàtric, portat a terme pel rei, els bisbes i els levites, és fet per dalt, el poble de Jerusalem no es converteix, continua amb les seves pràctiques idolàtriques²⁰.

De la mateixa forma que Recared podia ser considerat el Josies del regne, així mateix l'assoliment de la conversió de Recared i els bisbes podia ser compresa com a aconseguida sense cap mena de violència. Simplement després de l'hivern passat sota del domini d'un poble, escàs però armat i, el que era més important, herètic o idòlatra a ulls de la fe ortodoxa dels cristians hispanoromans, Recared i els bisbes arrians havien fet el pas d'unir els dos pobles en una única fe. Però aquest fet succeeix després d'un hivern, tal com el descriu Leandre de Sevilla. Per les tribulacions passades, el pas de l'estació de l'hivern a la primavera, l'Església ha estat consolada amb el naixement d'un altre poble. Han estat provats fins i tot per fer-los caure en l'heretgia (Leovigild), la seva actitud ha estat activa, basada en la fidelitat, en el manteniment en la fe, en l'aliança. Han estat fidels, fins i tot, amb els reis gots; només cal recordar les reaccions contràries a la revolta d'Hermenegild contra

²⁰ M. C. Díaz y Díaz, dóna com a motius de la conversió dels gots arrians a la fe de Nicea-Constantinoble, amb la sobrevaloració social de la romanitat, amb un progressiu abandonament de l'arrianisme, mig segle abans de la conversió de Recared: "*La escasa profundidad de las convicciones arrianas ya señalada, la reducida influencia del clero arriano sobre sus fieles y, quizás, el prestigio social, y sobre todo cultural, de los católicos hispanorromanos, así como el poder de su aristocracia, permitieron que el rasgo más característico de los visigodos acabara por reducirse a la nada...*" Aquesta definició és lluny del que Jeremies considera com una conversió, d'una veritable conversió del cor.

ISIDOR DE SEVILLA. *Etimologías*, v. I. Ed. OROZ RETA; JOSÉ MARCOS CASQUERO, MANUEL-A. Intrad. DÍAZ Y DÍAZ, MANUEL C. Madrid. BAC. 1993. Veure Introd. Pàg. 60-61 i, especialment, les notes 165 i 166 de la mateixa pàgina.

el seu pare Leovigild, de Joan de Bícara, bisbe de Girona, i explicades a la seva Crònica.

Però l'hivern torna i ho fa pels actes dels reis, del poble, de la jerarquia eclesiàstica. Ervigi va haver de condonar tributs davant les males collites i els abusos de la noblesa i part del clergat amb els esclaus i amb els propietaris lliures. El seu successor, Ègica, hereta la mateixa situació, realitzà una forta depuració de la noblesa motivada per una conspiració. El concili de Saragossa de l'any 691 va haver d'ocupar-se dels bisbes que volien convertir els lliberts de les seves esglésies en esclaus, per intensificar la seva explotació! Tot això acompanyat de collites dolentes, de tensions per la crisi final de l'esclavisme, fam, epidèmies... com per exemple la pesta bubònica del 693 i anys següents, amb efectes molt greus sobre la demografia de la Septimània, epidèmia sorgida de nou els anys 707 i 709, i cal afegir-hi la fam soferta l'any 708 i al mateix 708, a tot el regne hispanogot.

A Ègica el succeeix Wititza. La *Crònica Rotense* explica que la destrucció del reialme got és provocada pels actes de Wititza i els bisbes, aquests incitats per ell. Wititza va tenir moltes dones i concubines i aconsellà a bisbes, preveres i diaques fer el mateix que ell²¹. La *Crònica mossàrab del 754* defineix el rei got, Wititza com segueix: "... *Quamquam petulanter, clementissimus tamen...*"²². El mot "*petulanter*", significa: lasciu, impur, impúdic²³.

La *Crònica de Moissac*, datada l'any 818, fa referència a Wititza, tot dient que aquest era: "*Iste deditus in feminis, exemplo suo sacerdotes ac populum luxuriose vivere docuit, irritans furorem Domini*"²⁴. El regne ha sofert a la seva zona nord-est una epidèmia i collites dolentes, i el seu rei "*és donat a les dones*", diu el text llatí, i no ha fet únicament això sinó que també ha donat

²¹ "*Istut namque Spanie causa pereundi fuit. Sicut dicit scriptura. Quia habundavit iniquitas refrigessi karitas. Et alia scriptura dicit. Si peccat populus orat sacerdos. si peccat sacerdos plaga in populo... et quia reges et sacerdotes Domino derelinquerunt ita cuncta agmina Spanie perierunt*"
Chronica Rotense. Ed. GÓMEZ MORENO, 611.

²² *Crònica mossàrab del 754*, 44. Ed. LÓPEZ PEREIRA, JOSÉ EDUARDO. Zaragoza. TEXTOS MEDIEVALES, 58. (1980).

²³ *Corpus Glossariorum latinorum*, VII, 82.

²⁴ *Chronica Moissac*. Ed. PERTZ. MONUMENTA GERMANIAE HISTORICA. SCRIPTORES, tom I, Pàg. 280-313.

LA FUENTE ALCÁNTARA, E. COLECCIÓN DE OBRAS ARÁBIGAS DE HISTORIA Y GEOGRAFÍA QUE PUBLICA LA REAL ACADEMIA DE LA HISTORIA. T. I. Pàg. 165. Madrid. RIVADENEIRA. 1867.

exemple per viure en la luxúria als sacerdots i al poble, provocant l'enuig del Senyor, ell i els que el segueixen són els causants d'aquesta desgràcia que pateix tot el país. La *Crònica d'Alfons III*, possiblement del 889, atribueix a Wititza diferents dones i concubines, així com el costum d'obligar els bisbes, preveres i diaques a casar-se, i assenyalant l'esmentada crònica aquests fets com a motiu de la desfeta del regne, començant pels seus exèrcits i acabant amb tota la societat²⁵. Una altra versió de la *Crònica d'Alfons III*, ens explica el mateix i afegeix que aquests actes, tant de Wititza com del clergat, van ser el motiu pel qual van morir els gots sota l'espasa sarraina²⁶. Molts dels textos del s. VIII i del s. IX, quan expliquen els motius de la fi, de l'aniquilació del regne hispanovisigot, atribueixen la total destrucció de la societat i de l'estat a l'execució d'un *iudicium Dei*. La historiògrafa àrab afegeix una notícia curiosa, ens diu que Wititza tenia quatre palaus, situats a quatre ciutats diferents. Un d'ells, a Toledo, on passava l'hivern²⁷.

Els actes de Wititza s'assemblen als de Joiaquim; no ens ha d'estranyar que un i altre estiguin significats en el personatge que forma part de la iconografia de l'hivern. És una reflexió, però, no únicament respecte dels actes de Wititza, sinó de les conseqüències dels actes de Wititza, i de com bisbes, clergues i poble segueixen el seu exemple. Hom ha de concloure que no podem obviar o excloure que, en el moment de realitzar, de brodar, la Creació, no es tingui al davant una situació semblant.

En aquests anys es troben, davant d'ells, els tres genets de l'Apocalipsi: la guerra (Ap 6, 4) i la fam, indicada per la balança del tercer genet, ja que els aliments seran escassos i cars: el preu del blat i l'ordi és un denari, un denari correspon al jornal d'un treballador, i poc menjar val com tot el treball d'un dia (Ap 6, 5). La guerra i la fam són seguits per la mort, el quart genet (Ap 6, 8), que recull els estralls causats per la guerra i la fam²⁸.

La invasió succeeix a un reialme on el rei té diferents esposes i concubines i anima el clergat a fer el mateix, bisbes que volen convertir els lliberts

²⁵ GÓMEX-MORENO, M. *Las primeras crónicas de la Reconquista, el ciclo de Alfonso III*. Pàg. 611. Madrid. BOLETÍN DE LA REAL ACADEMIA DE LA HISTORIA, C. 1932.

²⁶ *Chronica Alfonso III*. ED.Y INDICE, UBIETO ARTETA, A. Pàg. 26. València. TEXTOS MEDIEVALES, 3. 1971.

²⁷ *Kotab akam al-Mu'yan Ishaq unb-al-Husaqn*. Ed. CADOZZI. (1929), pàg. 380. Veure nota 171.

²⁸ El primer genet és Jesucrist, és qui rep la corona i surt victoriós del combat.

en esclaus, per poder tenir treballadors... Un regne on es produeixen totes les calamitats descrites al Llibre de l'Apocalipsi: males collites, fam, epidèmies (l'any 693 i especialment a la Narbonense i, possiblement, els anys 707-709), sobreexplotació, empobriment... Tots aquests senyals són fruit d'haver-se apartat de Déu i porten, segons la comprensió cristiana, a la mort. I, finalment, la invasió dels àrabs pel sud i la invasió de l'enemic de sempre, els francs, més endavant, pel nord.

Els àrabs arriben a un reialme dividit entre Roderic i Akhila, aquest darrer ajudat pels senyors de la Tarraconensis i la Narbonensis; és succeït per Ardó. Segueixen el camí iniciat sota el rei Wamba?²⁹. Una política independent iniciada sota període got, però continuada pel comte Berà (801-820) i per la revolta d'Aissó (826-827)? Com a mínim Berà sembla “*que preconitzava a l'interior, una política gotitzant, defensora de les particularitats del país contra la política d'assimilació que duïen a terme Lluís el Piadós i els seus consellers, i, a l'exterior, el manteniment, costés el que costés, de les relacions pacífiques amb els musulmans*”³⁰. Aquesta posició és continuadora de la que sustentà la rebel·lió de Paulus sota Wamba, i la possible secessió d'Akhila i Ardó, continuada per Berà, Aissó i Guillemó? L'estreta relació, a la Hispània goda entre “Estat” i Església, permet suposar la participació de part del clergat en aquesta orientació? La fidelitat passiva de Guifré el Pelós a Carles el Gros, és l'expressió de la política d'independència iniciada, en altres circumstàncies -van demanar ajuda als francs!-, per Paulus?³¹ Assenyaem aquest fets per anar situant-nos en la perspectiva d'una tercera lectura, respecte de l'hivern del Brodat de la Catedral de Girona, que no exclou les altres dues, al contrari, les complementa.

²⁹ BARCELÓ, MIQUEL. *El rei Akhila i els fills de Witiza: encara una altra recerca*. MISCEL·LANEA BARCINONENSIS, XLIX. 1978.

³⁰ SALRACH, JOSEP MARIA. *El procés de formació nacional de Catalunya (segles VIII-IX)* v. I. *El domini carolingi*. Pàg. 45. Barcelona. ED. 62. LLIBRES A L'ABAST, 136. 1981.

³¹ Sense treure importància a l'origen de la família de Guifré el Pelós, una família “gòtica” originària d'Arrià de Conflent: “*que des de feia almenys dues generacions, formia d'administradors fidels el poder carolingi*”. ZIMMERMANN, M. *La formació d'una soberania catalana (785-988)*. A: *Catalunya a l'època carolíngia. Art i cultura abans del romànic (s. IX i X)*. Pàg. 43. Barcelona. MNAC. 1999.

ELS CRONICONS DEL NORD-OEST HISPÀNIC I LES “PROFECIES” SOBRE L’ANTICRIST I LA DATA DE LA FI DEL MÓN.

Per comprendre el que segueix, cal recordar un dels punts importants dels crònicons: l’edat del món és comptada des de la Creació i la data del naixement de Jesucrist, dóna els anys que manquen fins a la Segona Vinguda. Les edats del món es corresponen al Sis Dies de la Creació i, com està escrit, per Déu “un dia és com mil anys” (Sl 89, 4), l’any sis mil del món serà el Darrer Dia. Volien establir l’any de l’encarnació del Verb, ja que així establien l’any de la Primera Vinguda i, així, d’acord amb la comprensió que el món s’acomplia als sis mil anys, establien la data de la Segona Vinguda. Alguns autors, entre ells Isidor de Sevilla, diuen que la data només la sap Déu Pare³².

Beat de Liébana dóna l’any 800 com a data de la fi del món. Un mss. editat per J. Gil, fa servir el mateix còmput que Beat, però assenyala l’any 900 com a la fi de la sisena era del món³³. La profecia no s’acompleix i sorgeixen nous càlculs i noves dates entre els mossàrabs i els cristians del nord-oest. Mirem com ho fan.

La *Crònica Mossàrab* del 754 assenyala l’any 5.200 com a data del naixement de Jesucrist i es fonamenta en l’autoritat de Julià de Toledo³⁴, anuncia l’inici del setè mil·lenni l’any 800; ell escriu l’any 754, que es correspon a l’any 792 de l’era hispana. Àlvar de Còrdova, l’any 854, donarà com a data l’any 860.

La *Crònica Albeldense*, la *Crònica de Alfonso II*, en les seves dues versions, l’“*oventense*” i la “*rotense*” i la *Crònica Profètica*, tenen una base comuna: presentar els reis asturians com a successors directes dels reis gots de Toledo. Les cròniques asturs encapçalen els còdexs com a *Chronica Visigothorum Ordo Gotorum Ovetensium Regum*, com fa la *Crònica*

³² JULIÀ DE TOLEDO: *De comprobatione sextae aetatis*. Ed. HILLGARTH, J.N. CORPUS CHRISTIANORUM, SERIES LATINA, CXV, pars I. Turmholti. BREPOLIS. 1976.

³³ Es tracta del còdex Matritense. BN 100018, concretament el fol 186 v amb el títol *Dicta Domini Ambrosii*. Presenta també, a part de la data de la finalització de la sisena edat del món, Elies i Henoc com els testimonis dels darrers dies. J. Gil va editar el text a Habis, II (1971) pàg 170 i ss.

³⁴ JULIÀ DE TOLEDO. *De comprobatione Sextae Aetatis Oratio*, III, 34- 35 ss. A: SANCTI IULIANI *Toletanae sedis episcopi opera*. Pars I. Ed. HILLGARTH, J. N. Turmholti. CORPUS CHRISTIANORUM, SERIES LATINA, CXV. BREPOLIS. 1976.

*Albeldense*³⁵. Pel que a nosaltres ens interessa aquí, la *Crònica Albeldense*, la més antiga, és conformada com un *Chronicon* i conté una història sota l'esquema de les edats del món, fet servir a tots els crònicons. La història arriba fins a l'any 700 i la segueix l'*Ordo gentis Gothorum*, on es resum l'*Historiae Gothorum* d'Isidor, des del rei Atanaric fins a Roderic, seguida d'un *Ordo Gothorum Obetensium regum*.

L'altra característica de les cròniques mossàrabs i asturianes contenen profecies respecte de la Segona Vinguda del Senyor i la fi de la dominació àrab. L'autor de la dita *Crònica Profètica* a partir de la profecia d'Ezequiel cap. 38, on se citen Gog i Magog, dos pobles que simbolitzen l'agressor estranger. Cal no oblidar que Isidor de Sevilla identifica els gots amb Magog³⁶. Gog i Magog són els pobles impurs arraconats per Alexandre el Gran a les portes del Caspi i que en sortiran a la fi dels temps. En aquesta crònica es parla de 170 anys de dominació. La *Crònica Albeldense* de l'Escorial porta com a any de la fi del món el 984, en lloc del 884 que porten les còpies d'aquesta mateixa crònica.

La *Crònica Albeldense*, seguint el *Chronicon* isidorià, fa una descripció geogràfica del món, les edats del món... i una història dels reis d'Oviedo fins al 881 amb Alfons III. Díaz y Díaz diu com: "*aparecen otros dos textos, en verso, que reputaremos obra ovetense también de estos mismos años, mostrando un estrecho contacto entre los obispos y el rey Alfonso, cuyo elogio teje el segundo de los poemas. La Historia Albeldense, con todo su complejo, nos está gritando algo que deja ya adivinar el fervor, nada disimulado, con que habla Alfonso III: se trata, quizá, de situar, en el ambiente de tensión religioso política que embarga al mundo peninsular sobre el 880-884, al reciente reino asturiano...*"³⁷.

Àrabs i jueus tenen presagis apocalíptics: profetitzen l'arribada del Mahdí l'any 815 o el 822, dos-cents anys després de l'Hegira; i els jueus, l'Apocalipsis de Zorobabel i la interpretació feta pel cristià convers al judaisme Eleazar³⁸.

³⁵ MENÉNDEZ PIDAL, RAMÓN. *Historia de España, VI. España musulmana*. Pàg. X-XI. Madrid. ESPASA-CALPE. 1965.

³⁶ ISIDOR DE SEVILLA. *Etimologies*, IX, 2, 27.

³⁷ DÍAZ Y DÍAZ, M. C. *De Isidoro al siglo XI*. Pàg 216-217.

³⁸ GIL, JUAN. *Judíos y Cristianos en Hispania (s. VIII y IX)*. Madrid. HISPANIA SACRA, 31. (1978-1979) n. 61-64.

LA SIGNIFICACIÓ DEL CONTINGUT DE L'HIVERN A LA TARRACONENSE.

Respecte a l'entroncament dels comtes catalans amb els reis visigots, no cal afegir res. Ni en tenen ni se l'adjudiquen. Tot el contrari: Godmar de Girona, quan va a tancar el pacte amb Còrdova, porta un llibre que explica la dependència respecte dels reis francs.

Respecte dels crònics, segons la nostra opinió, hem de centrar-nos en el *Chronicon* del bisbe de Girona, Joan de Bícvara. I per parlar d'ell hem de referir-nos al *Chronicon* de Víctor Tunnunensis³⁹, sense oblidar el *Chronicon* del bisbe lusità Hidaci.

Els crònics i els documents catalans, a partir del s. VIII, van relacionats amb els reis carolingis i els seus successors. No entronquen amb els reis gots. Aquesta és una diferència molt important respecte dels crònics asturs. L'adequació a les noves realitats i la recerca de la pròpia identitat, van per altres camins a les terres que formaran Catalunya. No es reclama l'herència de Toledo.

Hem citat Hidaci com a referent de Joan de Bícvara; la procedència de tots dos de la Lusitana i el fet de ser Joan de Bícvara de família goda benestant –que l'envia durant set anys a estudiar a Constantinoble (570-578)–, permet pensar en el coneixement de l'obra d'Hidaci. Hidaci assenyala la invasió dels huns com a càstig de Déu al món romà corromput i per l'herètic poble got. Són Aeci i Teodoric qui lluiten als Camps Catalàunics. Ell ha dit que l'arribada dels vàndals l'any 410, confirma la profecia d' Ez. 14, 21 de les quatre plagues: ferro, fam, pesta i feres, i abans diu que s'acompleix la profecia de Daniel 11, 31 i 2Ma. 6, quan Genseric saqueja les esglésies de Cartago, expulsa els bisbes ortodoxos i posa al seu lloc bisbes arrians⁴⁰. L'altre càstig

³⁹ Ens basarem en els treballs i les edicions de:

CAMPOS, JULIO. *Juan de Biclara, obispo de Gerona. Su vida y su obra*. Intrad. Texto y comentarios. Madrid. ESTUDIOS MEDIEVALES, 32. CSIC. 1960.

VICTORIS TVUNNUNENSIS. *Chronicon cum reliquis es consularibus Caesaraugustanis et Iohannis Biclarenensis Chronicon*. Ed. CARDELLE DE HARTMANN, CARMEN / *Commentaria et ad Iohannis Biclarenensis Chronicon*, edidit, COLLINS, ROGER. Turnhout. CORPUS CHRISTIANORUM, SERIES LATINA, CLXXIII, A. BREPOLS. 2001.

DÍAZ Y DÍAZ, M-C. *La transmisión textual del Biclarense*. ANALECTA SACRA TARRACONENSIS. XXXV (1963) Pàg. 57-62. Barcelona.

⁴⁰ HIDACI DE XAVES. *Crònica*, 149; 118, 1-2.

comença amb l'arribada dels bàrbars, dels visigots. Per ell, Déu actua dins de la història per mitjà d'un poble elegit, aquest és el cristià, dins de la romanitat. Aquesta identificació és present en el seu text des del 370 al 455 amb la fi de la dinastia teodosina. La confiança en el poder, en l'Estat, s'ensorra. L'imperi els abandona a mans dels gots arrians. Però ell espera en la misericòrdia del Senyor que ja va socórrer el seu poble durant les invasions dels huns i dels vàndals. Els signes als cels que abans de trencar la pau els huns anunciaven la còlera de Déu, ara anuncien la seva misericòrdia. Uns i d'altres són vençuts. Només el Senyor, i no pas l'Estat, el poder, la violència, poden posar fi als sofriments del poble. El seu cronicó acaba l'any 469, i diu així: "... l'any és molt dur, més que de costum: hivern, primavera, estiu, tardor, atmosfera, collites, tot és trastornat i fet malbé... han pescat quatre peixos de forma extraordinària... estan marcats per lletres hebrees, gregues i llatines i un conjunt de xifres que, juntes, formen l'any 365... (han aparegut també) grans amargs, semblants a les lleties i també de verds que caigueren del cel sobre l'herba, i molts d'altres prodigis..."⁴¹. Tenim, per primer cop, esmentades les quatre estacions i els treballs (les collites) i també relacionat l'any (365 dies solars) i l'Apocalipsi (els grans amargs i verds) mitjançant Daniel. No tenim, però, cap referència ni a l'edat del món, ni a les sis eres. Tant els fets dolorosos com les victòries són relacionats amb la fe, com proves de la fe del poble i fruit de la providència divina.

El segon cronicó, aquest plenament relacionat amb el de Joan de Bícara, és el de Víctor Tunnunensis, bisbe africà oposat, com tota l'Església de Cartago a la condemna dels Tres Capítols feta l'any 554 per imposició de Justinià. A Víctor la seva oposició li va valer l'exili de la seva càtedra. El seu *Chronicon* és datat entre el 568 i el 575 i, poc després, s'esdevé la seva mort. Segueix les dates segons la cronologia consular, continuant, com Hidaci, la crònica de Pròsper. Víctor dona com a edat del món des d'Adam fins a l'encarnació del Verb 5.199 anys i, d'aleshores fins a Justinià, han succeït 567 anys; quan ell escriu és, doncs, l'any 5.766. No esmenta la sisena era. És a aquest *Chronicon* que Joan de Bícara, afegeix el seu com a continuació.

Joan de Bícara (540-624) va ser primer desterrat a Barcelona entre els anys 578-588 i després bisbe de Girona (590-624), redacta el seu *Chronicon*, possiblement, l'any 602. Les característiques del cronicó de Joan de Girona

⁴¹ HIDACI DE XAVES. *Crònica*, 89; 150; 154; 253.

són la defensa de l'ortodòxia front les heretgies i la unió del regne davant dels intents disgregadors. De fet l'any 601 mor Recared i es produeixen els enfrontaments contra el seu fill i successor, Liuva, fins al seu assassinat per Viteric. Els fets importants per a Joan de Biclara són: el III Concili de Toledo: els concilis ecumènics de Nicea i Calcedònia i la història de l'heretgia arriana. L'altre aspecte és la presència del Pla de Salvació portat a terme per Déu, l'eix de la qual és l'encarnació del Verb. La misericòrdia de Déu es manifesta en un moment especial, a partir de la professió de fe de Recared. La seva victòria sobre els francs és una manifestació de la benvolença de Déu. Només cal comparar la narració de la batalla de Leovigild (any 585) contra els francs i la corresponent redacció de la victòria, també sobre els francs, de Recared (589)⁴², doncs venç com Gedeó els madianites. L'al·lusió de Joan de Biclara no és "fantàstica", és una cita del contingut donat per Gregori d'Elvira al passatge de Jt 7, 7 i ss. El nombre tres-cents s'escriu en grec amb una tau, signe de la creu de Jesucrist. Recared venç els francs per la creu com Jesucrist va descendir als Inferns i aniquilà les legions de dimonis. Aquests tres-cents homes de Recared són també els tres-cents homes de Gedeó que beuen l'aigua llepant-la, són els creients provinents de la gentilitat, és a dir, els gots, procedents de l'arrianisme en la comparança de Joan de Biclara. Però, a més, conté una referència, segons Gregori d'Elvira a la Trinitat, ja que Gedeó divideix el seu exèrcit en tres centenes, "*no pas per fer parts, sinó per establir tres principis iguals*"⁴³. Joan de Biclara no vol donar una notícia històrica, sinó fer palès com se succeeixen els fets després de la conversió dels gots i el seu rei. En aquesta línia el poble escollit, del qual parlava Hidaci, és per al bisbe de Girona el sorgit del III Concili de Toledo unit a la resta de l'Església; per això cita els emperadors romans de Constantinoble i els reis gots i, per això mateix, s'alegra de la supressió de l'edicte de Justinia obligant els bisbes a condemnar els Tres Capítols.

I amb aquesta afirmació enllacem amb el que hem explicat del sermó de Leandre de Sevilla, quan compara l'hivern amb el temps passat sota d'un rei i un poble arrià, heretge. Recordem que el bisbe de Sevilla deia: "*Laetare*

⁴² JOAN DE BÍCLARA. *Chronicon*, 65; 89. Pàg 73; 79-80. Ed. CARDELLE DE HARTMANN, CARMEN / *Commentaria et ad Iohannis Biclarenensis Chronicon*, edidit, COLLINS, ROGER..

⁴³ GREGORI D'ELVIRA. *Tractatus de libris sanctarum scripturarum*, XIV, 1- i ss. Ed. BULTHART, VICENTIUŠ. Tvvrnholti. CCL, 69. 1967.

ergo in domino eo quod non sis fraudata desiderio tuo. Nam quos tanto tempore gemitu teste et oratione continua concepisti... nunc post glacies hiemis, post duritiam...”, però abans també ha dit: “*Per això també nosaltres som exaltats per unes alegries més grans, ja que l'Església ha parit de cop uns pobles nous i aquells de qui la seva aspror ens feia gemegar, ara de la seva fe ens alegrem. El motiu de la nostra tribulació ha esdevingut objecte del nostre goig. Gemegàvem mentre érem oprimits, mentre érem insultats, però aquests gemecs per aquells que per la seva incredulitat eren pera nosaltres una càrrega, esdevingueren per la seva conversió la nostra corona. Doncs això proclama donant gràcies en el salm la Santa Església: “Vas consolar-me en la tribulació” (Sl 4, 2). Leandre està citant un salm on l'Església exhorta jueus i pagans a la conversió, però que ell aplica ara als heretges. El saber mantenir-se en la fe en condicions adverses, ha fet possible que l'Església doni a llum nous pobles. La conversió és fruit d'haver-se mantingut l'Església ferma en la fe, i per acceptar l'ensenyament durant la tribulació, per la càrrega que eren els heretges, ara convertits en corona de l'Església.*

Aquesta és també l'actitud de Joan de Biclara, a la qual cal afegir un respecte evident per l'Estat, en aquest cas per la reialesa; un rebuig de les sublevacions i conspiracions, començant per la duta a terme per Hermenegild. Qualifica el seu acte, tot i essent Hermenegild cristià ortodox, de rebel·lió i usurpació. Sublevat contra el seu pare i rei, a qui ha promès fidelitat, l'arrià Leovigild és un rebel i un tirà. En aquest aspecte Joan, bisbe de Girona, s'allunya de les altres fonts hispanes que consideren “màrtir” Hermenegild. L'altre fet que al bisbe de Girona li causa enuig és l'assassinat de Liuva.

Però la seva alegria respecte a la supressió de l'edicte de Justinià pel que fa als Tres Capítols i la seva condemna pels bisbes, és un indicatiu que tampoc no admet les ingerències de l'Estat en els afers de l'Església.

La unitat del reialme, el manteniment de la paraula, el respecte per l'ordre establert dins la societat civil, són els eixos d'un món on és possible la pau i el progrés. Aquest és un eix. L'altre és la unitat dels homes en l'Església, lluny de les heretgies. És la intervenció de la Gràcia de Déu la que fa possible la conversió d'heretges i gentils. De la primera en són exemple els gots, dels gentils, el rei persa. La primera ha donat una victòria sobre els francs; la segona, la pau entre romans i perses.

Aquesta és, a grans trets, la Crònica de Joan de Biclara. Assenyalem que ell no parla de les edats, tampoc de les eres. Tanmateix, al s. VIII, es fa una revisió de la Crònica de Joan de Biclara, bisbe de Girona, i es fa l'addició

del final del manuscrit U de la seva Crònica, on sí es fa referència a la sisena era; aquest afegitó no és del bisbe de Girona, l'addició és feta l'any 742⁴⁴.

LA SIGNIFICACIÓ DE L'HIVERN EN ELS FETS DE LA SEGONA MEITAT DEL S. X.

Es tracta d'una comprensió que parteix dels darrers reis gots, anant de l'any 711 i fins al s. X. Com s'arriba aquí és prou conegut: de Barà, passant per Aissó, Bernat de Gòtia, Guifre el Pilós... per anomenar-ne uns pocs, fins a Sunyer. El marc del que succeeix amb el fill de Sunyer, Borrell, és el fruit de la missió encomanada a Gotmar, bisbe de Girona, l'any 940. Gotmar, bisbe de Girona, és enviat a Còrdova per ratificar un acte de submissió a 'Abd al-Rahman, i porta un llibre amb la cronologia dels reis francs. "*Aquesta pau significava, per al comte de Barcelona, acceptar no fer aliances amb enemics del califa, restar-li sotmès, trencar l'aliança matrimonial amb el rei de Pamplona i el compromís que els comtes veïns restarien en pau amb el califa*"⁴⁵. L'any 950 Borrell II, tramet a 'Abd al-Rahman III una ambaixada; però, mort aquest, el comte de Barcelona, juntament amb els reis de Lleó, Navarra i comtes de Castella, fa una aliança anticordovesa (961). Durarà poc, l'any 966 Borrell II vol renovar la pau, ho torna a fer el 971 i el 974. Segons J. M. Salrach, aquestes ambaixades "*sembla acabaren de lligar Borrell a l'obediència i fidelitat al califat*". A tot això cal afegir, a partir de Guifré el Pilós, el manteniment d'una fidelitat passiva amb els reis francs. És amb Carles el Gros que fineix la dinastia carolíngia. La tornada a la legitimitat amb Carles el Simple: es renova per part dels comtes catalans l'homenatge al rei (any 898); però les lluites d'aquest amb Robert de Nèustria i Radulf de Borgonya (922-923) se succeeixen dins una actitud passiva per part dels comtes catalans. Amb Lluís d'Ultramar tornen a retre homenatge al rei. Però aquest, ocupat en altres afers, abandona les relacions i el contacte amb els comtes catalans a partir de l'any 952. Lotari el succeeix, a aquest encara se li demanen preceptes pels monestirs o els bisbats, el visiten abats i bisbes, no pas els comtes. En aquest context al-Mansur prova

⁴⁴ CARDELLE DE HARTMANN, CARMEN. *Commentaria et ad Iohannis Biclarenensis Chronicon*. Introd. 133-135.

⁴⁵ SALRACH, J. M. *Història de Catalunya*. v. II. *El procés de feudalització, segles III-XII*. Pàg. 249.

la veracitat del llibre portat pel bisbe Gotmar a Còrdova, prova la fortalesa dels lligams entre els comtes i els reis francs.

Tot això recorda la situació i els actes dels reis de Judà, poc abans de la caiguda de Jerusalem a mans de Nabucodonosor. Els reis de Judà, vassalls de Nabucodonosor, pacten amb el faraó d'Egipte per lluitar contra Nabucodonosor. Ells, els reis del poble escollit, trenquen la paraula donada a un rei evidentment idòlatra, i la trenquen per tenir la seva confiança en les seves pròpies forces i no en el Déu que els alliberà d'Egipte.

Quan al-Mansur: "... del 31 de maig al 6 d'agost de l'any 978 saquejà i devastà la Conca de Barberà i l'Alt Camp passant pel coll de Lilla (ad-Dalfia), i arribà finalment al pla de Barcelona on derrotà les tropes del comte Borrell II"⁴⁶; el 982, de l'1 de juny a 4 d'agost travessant el Vallès, on van assolir el castell del Far (Llinars del Vallès) els musulmans atacaren Girona i, de retorn, el castell d'Òdena a l'Anoia el 984 del 25 de juny al 8 de setembre de nou i exclusivament el pla de Barcelona. Finalment al-Mansur, l'any 985, després de saquejar el Penedès i el Vallès i el pla de Barcelona, conquereix i destrueix la ciutat de Barcelona. Defensen Barcelona els vescomtes Udaldar de Barcelona i Guandalgaud de Girona. Aquest és el fet que, segons Abadal, *determinà un capgirament de la política del comte*. Però no és fins a la darre-ra campanya d'al-Mansur -l'any 999 senyoreja el Pallars i Manresa-, quan Ramon Borrell demana la pau al califa cordovès⁴⁷. Abans ha tramès una ambaixada a Lotari per mitjà de l'abat Odó de Sant Cugat, oferint fidelitat i demanat ajut. No obté resposta, excepte la de Gerbert d'Aurillac, per qui li comunica, segons el seu entendre, que possiblement no arribi cap ajuda⁴⁸. Hug, duc de França, succeeix el fill de Lotari, Lluís, mort sense descendència. A la nova sol·licitud d'ajuda de Borrell li contesta. "*Si preferiu fer-ho així i obeir-nos més aviat a nosaltres que els ismaelites, envieu-nos legats abans de la Pasqua que ens assegurin la vostra fidelitat i us puguin donar notícies precises de la*

⁴⁶ BRAMON, DOLORS. *Más sobre las campañas de Almanzor*. ANAQUEL DE ESTUDIOS ÁRABES, 5. Madrid. 1944.

Citada per: BALAÑA I ABADIA, P. *L'islam a Catalunya (segles VIII-XII)*. Pàg. 41. COL·LECCIÓ NISSAGA, 13.. Barcelona. RAFAEL DALMAU. EDITOR. 1997.

⁴⁷ BALAÑA I ABADIA, P. *L'islam a Catalunya (segles VIII-XII)*. Pàg. 41

⁴⁸ D'ABADAL I VINYALS, RAMON-. *Catalunya fa mil anys*. COMISSIÓ DEL MIL·LENARI DEL NAIXEMENT POLÍTIC DE CATALUNYA. BARCELONA. GENERALITAT DE CATALUNYA. 1988.

nostra anada". És l'any 988, Borrell no trametrà legats, les preocupacions de Còrdova són Lleó i el comtes castellans. Mort al-Mansur, el seu fill torna a atacar els comtats catalans l'any 1003: els comtes tornaven a aprofitar la desaparició del hàjib per intentar desestabilitzar Còrdova.

L'any 978, el 982, el 984, el 999 (Pallars i Manresa) al-Mansur ha de saquejar les collites i el bestiar per proveir de queviures el seu exèrcit i malmetre els graners i la vianda de l'enemic, l'any 985 destrueix Barcelona i porta a la captivitat els pobladors que resten vius. El record de tot allò succeït a Jerusalem és molt evident: deportació, esclavitud i, a més, fam per les collites malmeses.

Encara pateixen les conseqüències d'aquells malaurats actes comesos pels reis visigots, tots ells: els nobles, els eclesiàstics i el poble, sota la forma d'una dominació primer i per uns temps insegurs, inestables, amb contínues ràtzies després. De nou, els comtes tornen a fer els mateixos errors que els dels darrers reis de Judà, dels darrers reis visigots: donar paraula el pare i trencar-la el fill, demanar ajuda a un per lluitar contra d'un altre a qui ha donat promesa de vassallatge, o immiscir-se en els problemes d'altres, els problemes de l'imperi carolingi i després en els problemes dels capets, o posar la seva esperança en aliances amb reis i no pas amb l'aliança amb Déu... Han de treure una experiència del que ha succeït. La fidelitat, la unitat ha estat trencada. Un dels eixos del que ha llegat Joan de Biclara no és aplicable. Només cal no trencar la promesa feta, la paraula donada. I per sortir-se'n, convertir-se de cor a Déu, com deia el profeta Jeremies als reis de Judà: és temps de prova. Si els got i el rei persa van convertir-se, quin motiu existeix per no esperar la conversió dels àrabs? Les ràtzies d'al-Mansur i, especialment, la conquesta i destrucció de Barcelona, la captivitat de bona part de la seva població... els recorden les conseqüències dels fets de Joiaquim i Vititza i els seus pobles. Cal evitar-ho del tot, cal confiar exclusivament en Déu. Els autors del Brodat de la Creació de Girona opten per la pau, per esperar la conversió, per saber passar un altre hivern, i aprendre la lliçó que són les dificultats, les penalitats, tot esperant un nou moment com el III Concili de Toledo.

Aquesta és la darrera significació de l'hivern del Brodat de la Nova Creació de la Catedral de Girona. És un dels significats del conjunt del Brodat, plenament identificat amb la totalitat que és el Brodat. No és estrany que si van posar la seva confiança en Déu, els documents diguessin: "*L'any del rei... que governa a França, però entre nosaltres regna Jesucrist*". Les raons polítiques, per un cop, coincidien amb la tradició de l'Església hispana. Per poc temps, però.